

19 Augustus 1699

Een vechtpartij in Eemnes

WIEBE VAN IJKEN

Tijdens het onderzoek naar de eigenaren van de gronden rondom Stadwijk is gebleken dat Gerrit Samuels uit Naarden één van de eigenaren is geweest van de het Aaltjes en Jacob Gijsberts Erf waarop later Stadwijk is gebouwd. Gerrit Samuels was een rijk man. Hij had vele stukken grond in bezit in het Gooiland en huizen in Amsterdam, Naarden en Eemnes. Zijn familie had connecties met de notabelen in Naarden waaronder de schouten van Naarden, Laren, Blaricum en Eemnes.

In het notarieel archief van Naarden zijn talloze akten bewaard gebleven van stukken grond die door hem gedurende zijn leven gekocht en verkocht zijn. Veel van de zakelijke transacties deed hij samen met zijn zakenpartner Jan Pieters van Oudenaller uit Eemnes. Onduidelijk is nog of ze familie van elkaar waren. Hij was regelmatig in Eemnes en logeerde dan in de herberg De vier Heemskinderen (nu het Oude Raadhuis op Wakkerendijk 30). Voor het reizen maakte hij gebruik van een sjees, een klein tweewielig rijtuig met kap dat hoog op de wielen stond en door één paard getrokken werd. In de sjees was plaats voor twee personen en het paard werd door één van beide gemend. Op één van zijn tochten naar Eemnes heeft zich een incident voorgedaan, waarvan in de notariële archieven in Naarden aantekeningen bewaard gebleven zijn.

Op woensdag 19 augustus 1699 was Gerrit Samuels samen met Jan Pieters van Oudenaller op bezoek geweest bij Aaron Duurkant de schout van Blaricum en samen zijn ze die avond om 8 uur met de sjees van Blaricum naar Eemnes gereden. Op de Laarderweg aangekomen zagen ze voor zich twee personen wat onvast over het zandpad lopen. Het bleken een vrouw en een jongeman te zijn, die toen ze dichterbij kwamen niet aan de kant gingen maar op het pad bleven

Het gezicht op de Laarderweg uit 1729 is van dertig jaar nadat de vechtpartij plaatsvond maar geeft met de sjees op het zandpad wel de situatie weer zoals die er toen uitgezien kan hebben.

lopen. Ondanks meerdere malen roepen en waarschuwen bleven ze zodanig in de weg staan dat er niets anders op zat dan te stoppen. Ze waren goed en wel gestopt of de jongeman greep het leidsel van het paard en maakte het op die manier onmogelijk om nog verder door te rijden. Vanuit hun zitplaats probeerden Jan en Gerrit de man te overreden om hen door te laten, maar hij wilde van geen wijken weten. Ten einde raad stapte Jan Pieters van Oudenaller uit om hem te bewegen het paard los te laten. Hij was nog niet uitgestapt of de man greep hem bij zijn haar en er ontstond een worstelpartij waarbij Van Oudenaller op de grond werd gesmeten en de aanvaller hem met een mes met de dood bedreigde onder het uitroepen van: *“Nu bent gij een lijck, nu bent gij een lijck !”* Hierop heeft Jan Pieters van Oudenaller ook een mes getrokken en is de aanvaller te lijf gegaan. Blijkbaar was Jan wat vaster van hand dan zijn aanvaller want het resultaat was dat de man een snee in zijn hand opliep. In plaats van de hoop dat dit hem liet ophouden bleef de jongeman hem aanvallen. Al terugdeinzend heeft zijn aanvaller het tenslotte opgegeven en zijn Jan en Gerrit naar het huis van dominee Ploos gegaan om van de schrik te bekomen. Hier hebben zij aan Harmen Steffens gevraagd of hij met de sjees naar Blaricum wilde rij-

den en aan Aaron Duurkant wilde vragen of hij naar het huis van dominee Ploos in Eemnes wilde komen om kennis te nemen van het gebeurde. In Eemnes aangekomen wisten ze hem te vertellen dat het Jacobus Herius en zijn moeder waren die hun de doorgang onmogelijk hadden gemaakt en ze vroegen dan ook of hij samen met een schepen en de gerechtsbode naar het huis van Herius wilden gaan om uit te zoeken wat voor reden hij gehad kon hebben om hen aan te vallen. Hierop is schout Aaron Duurkant samen met de schepen Harmen Harmensz en de gerechtsbode Frans Jansen nog dezelfde avond op pad gegaan om verder onderzoek te doen. Bij het huis van de familie Herius aangekomen hebben ze Jacobus Herius en zijn moeder verhoord. Jacobus ontkende in eerste instantie dat hij iemand [gezien ?] had, maar hij gaf wel toe dat hij dronken was geweest en een snee in zijn arm had opgelopen. Zijn moeder verklaarde dat Jan Pieters van Oudenaller haar zoon wilde overrijden, waarop schout Duurkant haar vroeg of zij niet door Gerrit Samuels door het meermalen roepen van: *“vrouwe hout u soon vast”* was vermaand om haar zoon in bedwang te houden. Dit gaf zij wel toe maar ze stelde dat dit was gebeurd nadat hij gestoken was. Omdat dit verhoor niet veel opheldering gaf over de toedracht en het eventuele motief, besloten ze om het onderzoek de volgende dag voort te zetten. Schout Duurkant en Harmen Harmensz gingen dan ook de volgende morgen vroeg op zoek langs de Laarderweg om de plaats delict te traceren. Op een gegeven moment kwamen ze op een punt waarop een spoor van een sjees dwars over het pad liep en er vele voetafdrukken in het zand zichtbaar waren. Toen ze hun onderzoek hier vervolgden, vonden ze in het zand tussen de afdrukken een pluk haar waarvan ze niet anders konden vaststellen dan dat het van Jan Pieters van Oudenaller moet zijn en tijdens de worsteling uit zijn hoofd was getrokken. Ook vonden ze in de omgeving nog een deel van een zweep.

Een foto van een kapsees zoals die in de 17e eeuw in gebruik waren.

In de week daarop meldde zich op verzoek van Jan Pieters van Oudenaller een getuige bij notaris Joan Bosch in Naarden. Het was Hendrick Jansen, de ruim 15-jarige zoon van Jan Hendrick Lubbertsz uit Laren. Hij vertelt dat hij op woensdag 19 augustus 's avonds tussen acht en negen uur over de Laarderweg naar Eemnes liep en gezien had dat er een man en een vrouw een stukje voor hem uit over de weg gingen. Op een gegeven moment had de man zonder vooraf iets te zeggen het paard van een sjees waarop

twee personen zaten bij de leidsels gegrepen, waarop één van de mannen vanuit de sjees meermalen had verzocht en geroepen om het paard los te laten en hun doorgang te verlenen. Echter zonder resultaat. De man bleef het paard vasthouden totdat hij om het paard heen naar de mannen op de sjees toeliep. Eén van de mannen sprong van de sjees en er ontstond een vechtpartij. Verdere details heeft de getuige niet gegeven. Het bevestigt wel de eerder genoemde loop van de gebeurtenissen maar geeft nog geen opheldering over een mogelijk motief voor de overval.

Het verhaal is hiermee nog niet ten einde want een paar weken later op 7 september 1699 meldde zich opnieuw iemand bij notaris Joan Bosch in Naarden met een opmerkelijk verhaal.

Het ging hier om Jan Gerbrantsz, een meester rademaker van middelbare leeftijd uit Huizen die ook op verzoek van Jan Pieters van Oudenaller wel wilde vertellen wat hem ca. 14 dagen geleden was overkomen. Hij was met zijn kar vanuit Naarden op weg naar Huizen toen hij door een hem onbekende vrouw werd aangehouden met de vraag waar hij naar toe ging. Hij vertelde haar dat hij op weg was naar Huizen waarop de vrouw antwoordde dat ze naar Blaricum wilde, waar haar zoon haar zou komen afhalen. Ze nam zijn aanbod aan om tot Bussum mee te rijden en klom bij hem op de kar. Ze reden samen tot aan het huis van Jan Taback waar Jan Gerbrantsz een pintje bier nuttigde waarna ze verder door gingen tot aan het huis van Jan Lucasz. Hier aangekomen vroeg hij of haar zoon hier was om met haar verder naar Blaricum te gaan. Nadat ze dit ontkende is ze uitgestapt en is hij verder doorgereden naar Huizen. Tijdens deze rit had ze hem verteld over een voorval dat haar zoon op de Laarderweg in Eemnes meegemaakt had met Jan Pieters van Oudenaller en Gerrit Samuels. Haar zoon was die morgen naar haar huis gekomen en had de hele middag in het huis van Bronckhorst zitten drinken, waardoor ze het verstandig vond om hem 's avonds zelf maar naar huis te brengen. Op de Laarderweg waren ze Jan Pieters van Oudenaller en Gerrit Samuels tegengekomen, die samen in een sjees op weg waren naar Eemnes. Toen ze kwamen aanrijden was haar zoon voor het paard gaan staan en niet aan de kant gegaan. Toen had Van Oudenaller hem meermalen luidkeels toegeroepen: "*Herius, wijck, gaat uijt de wegh*" Haar zoon bleef echter op de weg staan en zij wilden ook niet uitwijken. Tenslotte stapte Oudenaller van de sjees en stak op haar zoon toe waardoor hij een snee in zijn hand opliep. Toen stapte ook Gerrit Samuels uit die hem met de zweep had geslagen. In plaats van op te geven ging haar zoon volop in de aanval en er ontstond een vechtpartij. De heren hadden geluk gehad dat hij dronken was, want anders had het wel eens heel anders af kunnen lopen omdat haar zoon volgens haar heel sterk was. Verder had ze hem verteld dat er al eerder sprake was van onenigheid tussen haar zoon en Gerrit Samuels, omdat haar

Gezigt op de Stad NAARDEN.

Zicht op Naarden met aan de rechterzijde van de weg het logement: "Jan Taback"

zoon "vrij en rijkelijk gesproocken" had over de dochters van Samuels en Ruijsendaal en dat Jan Hendricksz Oudenaller en Samuels kwaad stookten en er de oorzaak van waren dat haar zoon zijn vrouws eigendommen niet kon krijgen of vergelijkbare omstandigheden.

Het blijkt dus dat er al eerder onenigheid was tussen de beide partijen! Verder wordt er over dit voorval in de notariële archieven niet meer gesproken. Blijkbaar waren deze getuigenverklaringen bedoeld om een aanklacht in te dienen tegen Jacobus Herius. Alleen is hierover in de criminele rollen van de stad Naarden niets gevonden. Mogelijk dat het voor de schout van Eemnes is gebracht, maar hiervan is geen archiefmateriaal bewaard gebleven.

Bron:

Notarieel archief Naarden no: 3717, akte 37, 38 en 41